

שיטת הממשל בישראל - תנאי חיוני לשלום

יואש צידון-צ'אטו

זכור - אין תהילת גבורה או פורקן יצרים בשכנוע עם ישראל בהכרח שבשינוי שיטת הממשל. אבל השינוי חיוני ותלוי בך. המשטר הנוכחי הוא חולשה. חולשה פוגעת בהרתעה והרתעה היא, במצבנו, הצד השני של מטבע השלום כי אם אין הרתעה יש מלחמה. אנא קרא וחשוב.

יצ"צ' לנכדו בפרט ולעם ישראל בכלל

מספיק מודע למציאות האירופית. בנסיבות מאוחרות יותר התנצל, ואני "סלחתי". החלטנו לרדת כליל מהנושא, אבל דבריו רודפים אותי לאורך השנים. כיום חוזרת מחשבה זו. האם אלה גנים או מורשת הגלות?

בשנים 1957-1959, בהיותי מפקד טייסת, מוניתי כאחראי מטעם חיל האוויר שלנו על ניסויי גמר פיתוח והכנסה לשירות של מטוס התקיפה וקרב האל-ראות הצרפתי החדש "ווטור" שהיה מיועד להיקלט גם בטייסת שהקמתי.

השנים האלה שלאחר מבצע סיני היו שנות האינטימיות הגדולה, העמוקה מאד, בין כל שכבות העם הצרפתי ובין ישראל המבודדת. בחיל האוויר הצרפתי הרגשנו ממש כמו בבית.

בבסיס ח'אצטור (מס' 109) הכנו את המטוסים החדשים לטיסה ארצה. ערכנו שם ניסויי קבלה, אימון צוותות, אימון טכני, פיתחנו שיטות מיטביות לטיסות ארוכות טווח, שיפרנו יכולות ועוד.

בטור התיידדתי עם רבים מאנשי הבסיס וביניהם מפקדו, הקולונל פיליפ מורין, בעתיד שלישי של דה-גול ומפקד חיל האוויר הצרפתי.

בבסיס קאזו, מדרום לבורדו, ערכנו ניסויי פיתוח חימוש ובחנו התאמתם למטוס בתנאי תמרון שונים. את הק"מ 600 בין בסיס לבסיס, הייתי עושה במטוס סילון מטאור שהועמד לרשותי. כמו בטור, גם בקאזו היו לי חברים רבים, ביניהם טייס הניסוי קפיטן אוורייט הצי, לאנטום, אשר הספיק, בטרם נהרג בסופר-מיסטר, להיות ראש סניף "הוועד להצלה לאומית" (תומכי דה-גול). מאחר שכישראל הייתי "אחד משלנו", הרבו מורין ולאנטום, כמו רבים אחרים, לשוחח

הבזק מן העבר

בקורס הטייס הצבאי "הישראלי הראשון מזה אלפיים שנה", באמצע 1948, אחרי הסרת המצור על ירושלים, רוב המדריכים היו טייסי מח"ל (מתנדבי חוץ לארץ), חלקם יהודים וחלקם לא. ביניהם היו שכירי חרב מעולים.

התנאים ה"פרטיזניים" שבהם חיו ופעלו, הפגישה שלהם עם הישראלי המצוי, יהיה הוא לוחם ותיק או בוגר תיכון שזה עתה עזב את אימא ובעיקר הלם הביורוקרטיה הישראלית - שהייתה כבר אז במלוא פריחתה, היו בשבילם התנסות בהחלט טראומטית. אנשי המח"ל התקשו להסתגל. אי-ההבנות היו רבות ועמוקות.

יום אחד שפך אחד הגויים האלה את תסכולו לפני ואמר: "אתם היהודים כמו זבל אורגני. כשמפזרים אתכם בעולם אתם מפזרים את כולו. אבל כשאתם בערימה אחת, אתם מסריחים!". היה זה עלבון צורב. כיוצתי את אגרופי, אך עשיתי מאמץ לרסן את עצמי כי העונש על הכאת מדריך, היה ודאי סילוק מהקורס. חיל האוויר היה קם גם בלעדי, אבל בלעדיו ובלעדי שכמותו לא היה. כשהבין איך התפרשו דבריו, הוא טען כי לחם ביפנים ולא היה

ח"כ לשעבר אל"מ (מיל.) **יואש צידון-צ'אטו**, איש פלמ"ח והמוסד לעלייה הינו מבכירי חיל האוויר, תעשיין ויוזם. היה בין ששת החוקרים שהכינו את המסמך "פרוייקט דניאל - העתיד האסטרטגי של ישראל" שהוגש לרה"מ שרון בינואר 2003 (נייר עמדה מס' 155 של מרכז אריאל). חבר מערכת נתיב.

אתי על הנושא החם שהיה אז על הפרק בצרפת של אחרי הפיאסקו של "מבצע סואץ", והוא שיטת הממשל. במועדון הקצינים או בביתם הפרטי של רבים, גיליתי, שהצרפתי המצוי אינו מרוצה מהממטר בארצו. לדבריהם, "הרפובליקה השלישית", זו שקדמה למלחמת העולם השנייה, הייתה דמוקרטיה מופקרת, התאבדותית. לדבריהם, היא הייתה האשם העיקרי לנפילתה המבישה של צרפת בידי הגרמנים במאי-יוני 1940.

צרפת-חברים מספרים

מ דברי חבריי הצרפתים:

היו לנו נשק וצבא. גרמניה הייתה מנוטרלת אחרי חוזה ורסיי, אולם ב-1936 נמנעו מנהיגיו רכי הלבב והמפולגים מלהגיב על מעשה היטלר שסתור את חוזה ורסיי כשהכניס יחידה קטנה, מצוידת בנשק קל בלבד לחבל הרוהר המפורז. הוא עשה זאת ודאי כדי למדוד את תגובתנו להפרת החוזה האמור. לא הגבנו. בכך נפרץ הסכר והחלה שרשרת ההתקפלויות של בריטניה וצרפת שנמשכה ב"אנשלוס" האוסטרי, כיבוש צ'כוסלובקיה ותקיפת פולין, כלומר פרוץ מלחמת העולם השנייה. לא הייתה לנו מנהיגות. הממשלות התחלפו כמו גרביים. לא היה מבנה קואליציה מוצק, יציב, הדורש את טובתה של צרפת. כל פלג וכל איש שיחרו את טובת המפלגה או את טובתו של פרט בעל השפעה. חיו חיי רגע ללא תכנון העתיד, ממש "ימי פומפיי האחרונים". קח לדוגמה את הצטיידות שלנו במטוסי קרב לפני מלחמת העולם: "אויון מרסל בלוך" (יהודי, לימים דאסו), יצרן המטוסים הפרטי, בנה מטוס קרב (MO152) שעלה על כל מה שהיה באותה עת לגרמנים או לבריטים, אך במקומו נתנה הממשלה הסוציאליסטית של ליאון בלוס (יהודי) עדיפות למטוס נחות יותר (מורן-סולנייה) שיוצר במפעל שבעלות הממשלה. בלוס רצה למנוע רווחים מבלוך (דאסו) הקפיטליסט ולרצות ועדים בעלי השפעה.

(אגב, אב-טיפוס מטוסו של בלוך נתפס על-ידי הגרמנים בעת פלישתם לצרפת והוחלט לאמצו ללופטוואפה. לימים הוסב לפוקה-וולף 190, מטוס הבוכנה האולטימטיבי, העמית הקטלני העדיף על המסרשמידט 109. בלוך היהודי, שסירב לנהל את ייצור מטוסו עבור הלופטוואפה הוכנס למחנה ההסגר הידוע בוכנוואלד, שם קברו מת אחר בשמו, כדי להגן עליו מרדיפה אישית. הוא השתחרר עם כיבוש המחנה על-ידי בנות הברית.¹)

"או ראה דוגמת מחדל אחרת, בעלת משמעויות מערכתיות מרחיקות לכת ביותר שהשפיעו על כל מהלכי המלחמה: בשנות ה-30 של המאה הקודמת כתב סא"ל בשם שארל דה-גול תורת לחימה חדשנית לכוחות השריון ("Vers l'armee

de métier", 1934). ממשלת הרפובליקה השלישית לא הייתה מודעת לנושאי ביטחון (מזכיר משהו?) והמטכ"ל שמינתה משום נוחות פוליטית, תכנן ללחום את המלחמה שעברה. לעומתם, גנרל הפאנצרים הגרמני, גודריאן, אימץ את התורה של אגרופי שריון קמוצים הפורצים קדימה שחיבר דה-גול ויישם אותה בתוצאות הקטלניות של 1939-1942 שהשיגו הנאצים בשדה המערכה, כולל כיבוש צרפת.²

בהמשך, סיפרו חבריי הצרפתים:

הרפובליקה הרביעית, זו שקמה לאחר מלחמת העולם ול"שלטונה" אחרנו נתונים, איננה אלא המשך השלישית. מאמציה מוקדשים להישרדות ולמשחק בכיסאות מוזיקליים. מכאן הודו-סין (וייטנאם), אלג'יריה, "מבצע סואץ", המצב הכלכלי ופשיטת הרגל הכללית. בנסיבות אלה, כשאין בעל בית, שולטות הביורוקרטיה והשחיתות.

"קואליציה פרלמנטארית" - אמרו:

זו שיטה של מתן שוחד בחירות לאחר שבוצעו. הבורח חושב אותה, משם מה, לגיטימית. אך היא לא לגיטימית. לאחר שנקבע מי המתמנה לראשות הממשלה, חייב האיש לצאת לשוק הפוליטי של המפלגות ולקנות תרתי משמע שותפים שיבטיחו לו רוב פרלמנטארי, לו ולממשלתו. התשלום הוא בכסף רב, בוותורים על הבטחות שניתנו לבוחר, במשרות, בכוח פוליטי, במינויים פוליטיים במקום איכותיים והעיקר, לרוב, השיתוף הקואליציוני, אינו אלא זמני. התוצר הסופי של הקמת קואליציה, הוא שאף מפלגה שלא השיגה רוב מוחלט איננה יכולה לקיים את הבטחותיה לבוחריה כי עליה להתפשר עם שותפים. התשלומים, הפוליטי כחומרי, כבדים מאד ומיותרים, ועל כן לממשלה אין שקט לעבוד כי במצב כזה, כל פלג יעשה הכול כדי לשפר עמדות לעתיד. הציבור אינו מקבל את ה"סחורה" שקנתה מפלגתו בקולו, ותמרוני המפלגות מטרפדים את היציבות. נוצרת ביצה שבה אין מקצוענות,

2 תורגם על-ידי הכותב מתוך הימין והשמאל מתייחסים לדה-גול בזלזול, 1934. מאז פרסום לקראת צבא מקצועי מכתת שרל דה-גול את רגליו בין מערכות עיתונים לביקורים אצל חברי הפרלמנט. ברור שצעדיו הם כבר לא צעדים של איש צבא משום התנגדותו לדוקטרינה הצבאית הרשמית של אותה תקופה. אדם אחד בלבד עונה לפניותיו. פול ריינו מנסה לעורר תגובה באסיפה הלאומית, אבל לא ליאון בלוס, באותה עת ראש הממשלה ולא גנרל מורין שר הביטחון, מרימים את הכפפה. הראשון נשאר לכוד בדוקטרינת השמאל ואילו לשני חסר הדמיון לתאר לעצמו אסטרטגיה שונה מזו של קו ההגנה (המבוצר, קו מאז'ינו). דה-גול נכשל במאמצו לשכנע. מעיתון "הומיניטה" (הקומוניסטי, הערת מתרגם) עד ה-"אקסיין פראנסוזה" (הימני) מתייחסים לדה-גול בזלזול. לצידו לא עמדו, לא השמאל ולא הימין. מכאן החולשה ב-1940 ואילך. ליאון בלוס מודה אחרי המלחמה: "אני חייב להודות שהתנגדתי לסגן אלוף דה-גול. אני חייב להודות בשיייה שנייה. הצבא שאותו ראה הקולונל, אותן אוגדות (דיביזיות) מהירות, כל-יכולות, תמיד מוכנות לפלס לעצמן דרך מעבר לגבול כשיטת ספינות מלחמה משוריינות הנפרסת במרחבי הים, הוא שהיווה את הכלי היעיל של הביטחון הקולקטיבי. בטרילוגיה שלו, זיכרונות מלחמה, מעיר שרל דה-גול: "ליאון בלוס היה, יותר מתמיד, שפוט של הסוציאליזם. אלא שתוך כדי המבחנים שפקדו אותו, הוא נהיה הסני ומצפנו הציק לו בנושא הרעיונות שהופצו, והמדיניות בה נקטה בעבר מפלגתו. הוא חזר וברח אותה באור הבהיר הנמשל לזה הבוקע דרך אשנב של בית כלא, המאיר את הנפש הנשבעת." (Memoires de Guerre, Charles de Gaulle, L'Appel, 1040-1042, Librairie Plon, 1954.)

1 Dassault, L'entreprise, 50 ans D'aventure Aeronautique, 1945-1995, Editions du Chene, Claude Carlier-Luc Berger.

שהשחירו בכל פאריז - זקפו את קומת הציבור ואת גאוותו, אם תמך במשטר ואם לאו.
החל ב-1963 מלאתי תפקידים צבאיים ואזרחיים שיצרו מגע הדוק עם מערכות השלטון הביורוקרטיות בארץ ובחו"ל, ולאחר מכן, עם המערכות הפוליטיות ועם האישים האמורים לקבל החלטות בארץ.
בתקופה זו, חשתי רגעי תסכול רבים מאד שהזכירו לי את דבריו הבוטים של אותו מדריך טייס מ-1948.
למדתי גם כי קיימת זהות מפחידה בין הרפובליקות השלישית והרביעית בצרפת לבין ה"שיטה" הפרלמנטרית הנהוגה בארץ ועל כן חשבתי על השיחות עם מורין, לאנטום וחבריהם. שם שינוי השיטה הוכיח את עצמו. חשבתי על עתידנו.

**כשליש מחברי הרשות המחוקקת
בדמוקרטיה הישראלית משרתים גם
ברשות המבצעת. זו לא הפרדת רשויות
דמוקרטית. זה עוד מיני-פרלמנט
במקום אקסקוטיבה**

מאז הקמתה של המדינה, אורך הכהונה הממוצע של ממשלה בישראל, הוא פחות משנתיים במקום ארבע שנים הקבועות בחוק. משך זמן זה, אינו מספיק ללימוד מצב, גיבוש מדיניות, קבלת החלטות ופיקוח על ביצוען. לא זאת בלבד - בעת כהונתן עסוקות ממשלותינו, כממשלות הרפובליקות השלישית או הרביעית - בעיקר בהישרדות, כדברי הנרי קיסינג'ר, שאמר ש"לישראל אין מדיניות חוץ אלא מדיניות פנים בלבד".

אורך השירות הממוצע של שר בישראל הוא כשנה. במדינת ישראל כ-24 משרדי שרים (לדעתי צריכים להיות רק 8-12 שרים), מספר ההולך ומשתנה עם "עליית האינדקס" של השוחד הפוליטי שמקבלות המפלגות כדי להצטרף לקואליציה.

כשליש מחברי הרשות המחוקקת בדמוקרטיה הישראלית משרתים גם ברשות המבצעת. זו לא הפרדת רשויות דמוקרטית. זה עוד מיני-פרלמנט במקום אקסקוטיבה. אנדרלמוסיה במיטבה! אין מספיק חברי כנסת בוועדות שילמדו היטב את הנושאים העומדים להיות מוכרעים על ידם ויש הרבה יותר מדי שרים ותת-שרים, כך שעניינים כגון כלכלה, רווחה או חינוך ואף ביטחון וודאי ביטחון פנים (מלחמת לבנון השנייה) נופלים בין האבניים. האגמרה הידועה כי "גמל הוא סוס שתוכנן בידי ועדה" מתארת נאמנה את עבודת הממשלות הישראליות לדורותיהן, ללא הבדל גוון פוליטי. החלטות מתמססות בין הכיסאות. קיים ערבוב סמכויות וכתוצאה מכך, התנערות מאחריות ושקיפות בפני האזרח שהוא הריבון. אם להצלחה אבות רבים הרי

אין תהליך סביר של קבלת החלטות, אין אופי מוגדר ואין אחדות, וחמור מכל, אין בה יציבות. למצב שנוצר בניהול המדינה מתווספת, בדרך הטבע, שחיתות סקטוריאלית או אישית ההולכת ומעמיקה. מדובר בפשטות בשלמונים.
אנחנו משוכנעים שיכולתיה של צרפת תנוצלנה באופן יעיל כאשר נאמץ משטר נשיאותי שבו יבחר הנשיא ישירות על-ידי העם והעם יעניק לו אמון וסמכויות רבות יותר במסגרת דמוקרטית, כדי לאפשר לו קבלת החלטות בעתן וביצוען. הפרלמנט לא יוכל להפיל את הנשיא, אלא בהליך פלילי או בשל בעיות בריאות. נשיא ופרלמנט מיועדים לעבוד כצוות, שתי זרועות מתוך שלוש, כמצוות השלטון הדמוקרטי, ולא אחד נגד השני. ודאי שיש למנוע מצב בו שניהם יחד יסוו מטריאלית מתוכן ההסמכה שקיבלו מהעם. השווה ניהול מדינה לניהול כל גוף עסקי. למשל, נניח שאתה מנכ"ל תעשייתי. התוכל להסכים כי מנהל הכספים ימונה על-ידי קבוצת שותפים אחת, מנהל הייצור על-ידי קבוצה אחרת ומנהל המכירות על-ידי קבוצה שלישית, כשלשולשתן ממשק אינטרסים, אבל לא אינטרס זהה ברור? איך תוכל לעמוד בראש מבנה ארגוני שאתה אחראי עליו, אך הכופים לך מקבלים הנחיות כל אחד מקבוצתו? מכאן שהסכמים והתקבוציות יש לעשות לפני הבחירות".

(אודה שנוכרתי בכך כשראש הממשלה, אהוד אולמרט, העיד בוועדת וינוגרד ואמר כי למעשה, לא הוא מינה את אמיר פרץ לשר הביטחון אלא קיבל אותו במסגרת קואליציה. מסתבר, שהוא בכל זאת "היה אחראי" לפרץ בעל האג'נדה השונה, אף שאותו לא מינה.)
"ראה", המשיכו חבריי,

עניין השלטון הדמוקרטי, הוא פשרה בין חופש הפרט למשילות (governability), כלומר, ליכולת החברה לתפקד ביחד. קח לדוגמה את התנועה בדרכים. חופש מוחלט של הפרט, היה מאפשר לאדם לנהוג באיזה צד של הכביש שמתחשק לו. באה החברה והגבילה את תנועתו, כפתה עליו לנהוג בצד ימין או שמאל, זאת למען בטיחות חייו וחיי עמיתיו. אין הבדל מבחינת המודל, בין הגבלת הפרט בתנועה בצד אחד של הכביש לבין תיחום תפקודו במאטריצה של החברה למען ביטחון ואיכות חיי החברה וחיי הוא.

בצרפת תמורה, ומה אצלנו?

בשנים 1961-1962 חזרתי ללימודים בצרפת. לצורך מאמר זה, לא אתייחס לעובדה שדה-גול עשה פניית פרסה במובן הפוליטי ואסר את מיטב תומכיו. גם לא אדון ביחסו של דה-גול לישראל כפי שהתגלה במשך הזמן. הנושא הוא השינוי שחל בצרפת במשך שלוש-ארבע שנות המשטר החדש של הרפובליקה החמישית. ובכן, צרפת הייתה למדינה אחרת. חזרה למעמד גיאופוליטי מהקו הראשון. כלכלתה עלתה מאד. איכות החיים ובה בעת הביטחון העצמי הקולקטיבי, הסדר בממשל ואפילו הצו לניקוי הבניינים בהתזת חול כדי להלבין את האבנים

שהכישלונות, הפועל היוצא מהמבנה, הם היתומים. למשל, מי אחראי לנושא הבא: ראש הממשלה החליט להעביר **מייד** כמאה מיליון ₪ לתמיכה בניצולי שואה, נצרכים וזקנים מופלגים, שמספרם קטן מדי יום. הממשלה אישרה. עברו חודשים בהם נפטרו רבים מאד מהמועמדים לעזרה ועד לעת כתיבת מאמר זה - הכסף טרם הגיע. הכסף ישנו, אבל, כדברי קישון, "הג'ינג'י ברח עם המפתח".

במלחמת לבנון השנייה החליטה הממשלה לצאת למלחמה תוך סירוב להגדירה "מלחמה" בשל ה"משמעויות" הכרוכות בכך. בינתיים היו השגות ציבוריות וקמה ועדת וינוגרד; אז הייתה ישיבת ממשלה והחליטו, למפרע.... כי זו **כן** הייתה "מלחמה". בגמגום חשיבתי זה ניתן כיוון לכישלון. (יש הטוענים ל"ניצחון צנוע". להם ייאמר כי מטרותיה המוצהרות של המלחמה/לא מלחמה, היו שחרור הנחטפים, **פירוק החזבאללה** ופריסת הצבא הלבנוני הריבוני, הנשלט ושולט עד גבול ישראל. **מטרות אלה לא הושגו**.)³

בן-גוריון מזכיר בשלושת כרכי יומן המלחמה שלו (מלחמת העצמאות) את בעיות ניהול המלחמה שהיו לו בשל האינטרסים הסקטוריאליים. המדינה התנהלה דרך הסתדרות העובדים ה"כללית". כשחשש כי השלטון יישמט מידי משום עלייתה של קואליציית מפ"ם-אחדות העבודה בהסתדרות, הפך לממלכתי על-ידי הסכם עם החרדים לשחרר כ-400 אברכים משירות צבאי, משום היות "תורתם אמונתם".

היום מונים אברכי "תורתם אמונתם" כארבעים וחמשה אלף איש, אשר פרט לכך, שאינם משרתים בצה"ל גם אינם עובדים, כי אם יעבדו, כך אומר החוק, יגויסו גם למילואים. אשר לקבלת החלטות:

1) בערך בתחילת שנות השבעים (כ-3,000,000 תושב) ישיבה ועדה וגילתה שתחזיתו של לאודרמילק מ-1938, שהעלה את בעיית המים, נכונה. הוקם המוביל ארצי ואת ים המלח התחילו לרוקן. לא נעשה דבר לפצות את "משיכת היתר". ב-1990 (כ-6,000,000 תושב + יש"ע), מונתה שוב ועדה, במסגרת ועדת צידון לאסטרטגיה חקלאית. מצב האקוויפר הלאומי היה קשה לאחר שתי שנות בצורת. הוועדה "גילתה" שממצאי 1970 נכונים, ואם לא תיעשה פעולה מיידית ייגרם נזק, חלקו בלתי הפיך למאגרי מים ובארות, בעיקר במישור החוף. נוסף לכך "התגלה", שהטבע לא מפריד בין האקוויפרים של יהודה ושומרון לאלה שממערב לקו הירוק, לא באשר לתפוקת המים ולא

באשר לזיהומם ועל כן מתחייבים תכנון ותפעול משותפים. מאן-דהו, חבר כנסת, הגיש בג"צ כנגד מינוי ועדה בראשות ח"כ שאינו סגן שר. זה מה שעניין את אותו נבחר ציבור. פרט לו, איש לא התייחס לעבודתם של עשרות מומחים שהקדישו לנושא מאות ימי עבודה. הדוח התקבל, אך כמקובל אצלנו, לא נעשה דבר - כי חורפי 90-91 וגם 91-92 שפעו גשמים והיו מים - לאותן שנים. ב-2000 (כ-6,500,000+יש"ע) מונתה ועדה חדשה שהגיעה לאותם הממצאים, אלא שחלק גדול מאד מהבארות היו כבר מזוהמים לצמיתות. האם יש בכל זה הגיון?

2) מיקום נתב"ג 2,000 "מתגלה" כלא נכון, לא יעיל, גוזל אדמות יותר מתל אביב ומסכן את הנוחתים ממזרח (הכיוון תלוי ברוח) בטילי כתף מעבר לקו הירוק, אם קונדוליסה רייס וביילין יכופפו את אולמרט. על כל אלה, ההשקעה לא ניתנת לניצול 24 שעות ביממה בגלל עוצר-רעש. שר התחבורה ונשיא המדינה "הטייס" קיבלו אזהרות. ועדת הכלכלה של הכנסת כונסה לדון בדבר (כשח"כ לשעבר אלי גולדשמיט, אז יו"ר הוועדה, שמע את הדובר מתריע בעניין סכנת טילי כתף ממזרח לקו הירוק, הוא קטע אותו בנוזיפה: "כלי פוליטיקה בדיון הזה". האם טילים הם עיסוק בפוליטיקה או בקיום? אצלנו אין לדעת). השר גנח והודה כי קצרה ידו, הנשיא אמר, "אתה צודק, אבל..." והוועדה דנה ועברה לנושא אחר. רשות שדות התעופה הייתה חזקה מהם.

קצר המצע מכדי להמשיך. ידון הקורא במחדלים הנוגעים לו ויש שפע לבחירתו. והרי לנו מציאות מפתיעה: הציבור, אף כי לכוד בשיטה (כפי שהיה לכוד בקונספציה של 1973), נותן את דעתו כשנשאל. להלן סקר שהוזמן על-ידי המרכז הישראלי להעצמת האזרח עבור הוועדה הנשיאותית לבחינת שיטת הממשל לפני ואחרי מלחמת לבנון השנייה. (ראו נספח למאמר). אלא שבשיטה הקיימת אין לציבור שליטה ב"נבחריו" כי להם כאמור, מחויבות קואליציונית ומלחמת הישרדות מתמדת.

אין ספק שמדינה, כחברה עסקית או קיבוצית-חברתית, איננה יכולה להתנהל ללא התחשבות בכללי הניהול הבסיסיים וללא מטרות מוגדרות, בעיקר במצבנו. בעת שהיטלר נכנס לחבל הרור, כשצרפת של הרפובליקה השלישית עמדה מול איום שהייתה מסוגלת לדכא אותו באיבו, היא התמהמהה. התוצאה הייתה, שהיטלר גבר וכבש את צרפת חסרת האון. הכיבוש הגרמני לא העמיד את הצרפתים (הלא-יהודים) בסכנת השמדה. על הרפובליקה הרביעית לא היו איומים קיומיים. צרפת החלה לקרוס מבפנים עד ששיטת הממשל בה שונתה, תוך חשש למהפכה אלימה.

לישראל אסור להפסיד אפילו פעם אחת כי אם תפסיד גורלה וגורל תושביה ידוע. אויביה מכריזים על כך. האיום החיצוני מוֹנֵע, למזלנו, מישראל מעבר כמו-אלים כפי שהיה בין הרפובליקה הרביעית לחמישית. הימנעות מדינות ערב רבתי ואיראן מהתקפה על ישראל, אינה נובעת, ולעולם לא תנבע בדורותינו מהסכמים תחומים על נייר על-ידי נציגים

3 בספרו של השגריר המתפטר של ארה"ב באו"ם John Bolton, *Surrender is Not an Option*, בהוצאת Simon & Shuster, 2007, המחבר מבקר קשות את ממשלת בוש ובעיקר את קונדוליסה רייס על התפנית שעשו לאחרונה במלחמתם נגד האסלאמיים, את האיחוד האירופי על המדיניות ה"צ'מברליינית" שלו וכמובן, את האו"ם ותפקודו. ידיד מושבע של ישראל, בולטון, לא היה יכול שלא לשאול בספרו בתמיהה, איך יצאה ישראל למלחמת לבנון השנייה? והחלה לחפש (באו"ם) מי יתפוס את מקומה בדרום לבנון ואיך ייעשה הדבר רק אחרי שפתחה במתקפה, המוצדקת לדעתו, ולא לפנייה. היו אלה, שיטת ממשל, עבודת מטה וקבלת החלטות לקויים בנסיבות מחמירות, לדעת הכותב.

בודדים של אליטות אפילו כשחותמם הסופי הוא בנשיקה על לחי. כאמור, הצד השני של מטבע השלום בין ישראל לערב/איראן, הוא אך ורק אמינות ההרתעה הישראלית. על רמתה ואמינותה של ההרתעה יש לשמור בכל משמר. הרתעה חייבת לכלול גם תשובה שאיננה סומכת על נשק אולטימטיבי במקרה של מלחמת טרור או מלחמה קונבנציונלית.

יהיה כוחו של צה"ל אשר יהיה, אם האויב יעריך כי מפקדו, קרי, ממשלת ישראל, עומדת בעמדת קריסה, הוא לא ירתע.

אל לישראל לנהוג ברשלנות ולשגות בכל הקשור לקיומה ולחיי אזרחיה. טעויות יכולות להוביל למצב בלתי הפיך שתוצאותיו יהיו חידלון וכליה.

המסקנה המסתמנת

מ שטר מתוקן, המאפשר ממשל ומינהל יעילים, נחוצים כעת יותר מאי פעם. התקופה הנוכחית, היא קשה ביותר לישראל מבחינה גיאופוליטית:

1. ארה"ב נכשלה למעשה במלחמותיה באפגניסטן ובעיקר בעיראק. עיסוקה כעת, הוא במזעור נזקים, מכאן התפנית שלה ביחס ל"סכסוך" הישראלי-ערבי/איראני. היא גם נתונה, בפעם הראשונה מאז עצמאותה, לאיום על טריטוריית הליבה שלה ועל תושביה, מעמסה כבדה מאד, מורלית, חומרית וניהולית. יהיה אשר יהיה, אסור לישראל להיכנס למשא ומתן ומחויבויות חוזיות כש"ב והשפעתה בשפל כה ניכר.
2. צריכת הנפט בעולם עולה במהירות יתרה בשל התפתחותן של סין והודו. הספקיות מזהות אינטרסים משותפים להן, בעוד שהמדינות הצרכניות מתחרות על כל חבית. על כל אלה, רוסיה החלה בניצול "נשק הנפט" לצרכיה, כלומר לשיבתה למעמד של מעצמת-על. תקופה זו אינה טובה לישראל.
3. בחיפושה (באיחור) אחרי דלק אלטרנטיבי מתחדש, ארה"ב, צרכנית 25 אחוזים מהאנרגיה בעולם, הולכת ומרבה בשימוש בכוהל אתילי המופק מתירס. עד 2022 היא אמורה לספק לעצמה בדרך זו 25 אחוזים מצריכת האנרגיה. תירס, הוא הגידול העדיף ליצור הדלק החדש - כהל אתילי. מעבר החקלאים האמריקניים לגידול תירס על חשבון גרעינים אחרים מוצא כבר את ביטויו בהתייכרות כל מוצרי המזון בעולם. נתונים אלה, אינם משפרים את מצבה של ישראל.
4. האיחוד האירופי מגיב על הלחץ האסלאמיסטי בכניעות נוסח צ'מברליין, כפי שצרפת ואנגליה הגיבו במחצית שנות ה-30 של המאה הקודמת ללחציו של היטלר. לישראל זה מזיק.
5. ההסברה הבינלאומית הישראלית נכשלה כליל

מאז מלחמת ששת הימים. כיום ישראל יושבת על ספסל הנאשמים של האומות ונשפטת לחובה על אף שהטרור הוא אסלאמי. עד לתיקון המצב על-ידי ניצחון ישראלי במתקפת הסברה ארוכת טווח ונחרצת יתחברו כל הגורמים שהוזכרו לעיל, ללחץ בלתי נסבל לויתור ישראלי על זכות קיומה.

המסקנה היא שבעתות אלה על ישראל להימנע בכל מחיר לסכם סיכומים מדיניים כלשהם עם ה"פלשתינים" או עם מדינות ערב/איראן, משום שהתנאים הגיאופוליטיים הם, כעת, בלתי נסבלים. תוצאת סיכום כלשהו תהיה, בהסתברות גבוהה, ויתורים על ביטחונה של ישראל משום שבמציאות, היא כבר על "קו אדום".

מכאן שישראל חייבת לפתוח במאמץ נחוש להעלאת רמת הכלכלה הערבית בירדן וביש"ע כאחת, משום שאפילו תנאי השלום של השמאל הישראלי, כגון פירוז "פלשתיני" ממש, בקרת תנועה אל ומאת וכדומה, אינם מתיישבים עם עצמאות. "זכות השיבה", כמו אי-ההכרה הערבית ביהדותה של מדינת ישראל, אינם אלא איתות להנצחת ערביותה של הארץ, על-פי מצוות הקוראן. ישראל אינה יכולה להסכים להיות "דייר משנה" בארצה.

דרושות לפחות 30 אם לא יותר שנים של הפסקה מוחלטת של הסתה ערבית/איראנית נגד ישראל כדי שתיווצר אווירה נוחה ליחסים סבירים בין העמים שבלעדיה אין ערך להסכמים כלשהם גם אם הם נחתמים בבית הלבן תוך נשיקות בין מנהיגים.

דרושה לישראל הנהגה שתעמוד בלחצים זרים נגד סיכום פוליטי חפוז, הנהגה שתנצח במלחמת ההסברה שחשיבותה אדירה בעת הזו של "דיפלומטיה ציבורית-תקשורתית" במקביל ל"דיפלומטיה מדינית".

הצלחה בהווה, היא מעבר מניסיון לפתרון פוליטי שהוכח כעקר לפתרון לטובת הפרט והחברה הערביים. זהו פתרון אנושי של שיפור כלכלי, חברתי וציבורי מעשי. איכות חייהם של שכנינו, היא הבעיה האמיתית.

לדעת הכותב, ההסדר הפוליטי, כי יבוא, לא יוכל להתבצע ללא שיתוף ירדן מאחר שנסיבות טכניות גרידא, כגון פירוז ארוך טווח, פיקוח על מעבר אנשים וסחורות, תיאום אקולוגי, שליטה אווירית וכדומה, אין אפשרות קיום פוליטי עצמאי אמיתי למדינה "פלשתינית", ללא שילוב אמין עם ירדן (ראה נייר העמדה של כותב מאמר זה: "After Oslo – The Quest for Political Stability", מרכז אריאל למחקרי מדיניות, נייר עמדה מס' 48, 1998).

לסיכום, קיומה של ישראל אינו מובטח ללא דמוקרטיה יעילה, יציבה, בעלת יעדים מדיניים מוגדרים, בעלת יושרה ומוניטין, מקובלת בפורומים הבינלאומיים, דמוקרטיה יצריתית שיודעת לעמוד על ההכרחי לקיומה.

שיטת ממשל דמוקרטית, יציבה ויעילה חשובה לביטחון המדינה בדיוק כמו יכולת צבאית, והאזרח האחראי חייב לתת על כך את דעתו.

סקר דעת קהל בנושא שיטות בחירה (דו"ח ביניים)

עבור: המרכז הישראלי להעצמת האזרח

נערך על-ידי: מאגר מוחות - מכון מחקר ויעוץ בינתחומי בע"מ

פברואר 2007

תקציר הממצאים

לממצאים המקבילים מהשנה שעברה לפיהם, שיטת הבחירות החדשה לפיה, **חצי** מהמועמדים לכנסת ייבחרו כך שייצגו אזורי מגורים שונים בארץ, וחצי מהמועמדים האחרים ייבחרו לא על-פי אזורי מגורים, אלא יהיו מועמדים ברמה לאומית, זכתה ליחס החיובי המשמעותי ביותר בקרב הציבור.

9. שני הסברים מתודולוגיים אפשריים לשוני בממצאים:

א' **סולם נומינלי-דיכוטומי** (בעד/נגד) המתייחס לשיטת בחירות חדשה לפיה המועמדים לכנסת, יהיו נציגים שייבחרו באופן אישי וישיר על-ידי הבוחרים לעומת **סולם אורדינלי רב-קטגורי** (1-5) המתייחס לשיטת בחירות חדשה לפיה, **חצי** מהמועמדים לכנסת ייבחרו כך שייצגו אזורי מגורים שונים בארץ, כשכל אזור יהיה מיוצג על-ידי 2-5 נציגים, וחצי מהמועמדים האחרים ייבחרו ברשימות ארציות כרגיל ויהיו מועמדים ברמה לאומית.

ב' **נוסח שאלות שונה** בין 2006 ל-2007.

10. שיטת הבחירות החדשה לפיה, שלושה רבעים (90 מתוך 120 ח"כ) מהמועמדים לכנסת ייבחרו ב-90 אזורי בחירה, כך שכל נבחר ייצג אזורי מגורים שונים בארץ, ורבע מהמועמדים האחרים (30 מתוך 120 ח"כ) ייבחרו ברשימות ארציות ויהיו מועמדים ברמה לאומית, זוכה ליחס **שלילי עקבי** בקרב הציבור.

11. סוגי הנבחרים מאזור מגוריו של האזרח המייצגים אותו נאמנה, המועדפים על הציבור:

- משכילים וחכמים (16 אחוזים)
- אנשים בעלי ניסיון ציבורי ברמה מקומית או קהילתית (14 אחוזים)
- אנשים המכירים מקרוב את הבעיות באזור (14 אחוזים)

12. הנבחרים שלא מאזור מגוריו של האזרח המייצגים אותו נאמנה, המועדפים על הציבור:

- משכילים וחכמים (20 אחוזים)
- אנשים בעלי ניסיון פוליטי ברמה לאומית (17 אחוזים)
- אנשים בעלי ניסיון כלכלי רב (11 אחוזים)

13. מרבית הממצאים בסקר זה עולים בקנה אחד עם הממצאים המקבילים מסקר 2006, דבר המקנה לממצאים יציבות לאורך מימד הזמן.

1. רוב המשיבים (78 אחוזים) מאד-לא-מרוצים ולא-מרוצים מהנהגתה הפוליטית של מדינת ישראל כיום, ו-8 אחוזים בלבד מרוצים ממנה.
2. הסיבות העיקריות לחוסר שביעות הרצון מהנהגתה הפוליטית של ישראל הן:
  - מושחתים/שחיתות
  - חוסר ניסיון
  - חושבים רק על עצמם/חושבים רק על הכיסאות שלהם/לא חושבים על טובת המדינה
3. רוב המשיבים (68 אחוזים), סבור כי הפוליטיקאים כיום גרועים יותר מהפוליטיקאים שהיו בעבר.
4. העמדות ביחס לשיטת הבחירות הנוכחית לכנסת חלוקות חצי בחצי: 36 אחוזים מהמשיבים מרוצים או מרוצים-מאד משיטת הבחירות הנוכחית לכנסת ושיעור זהה (36 אחוזים) מאד-לא-מרוצה או לא-מרוצה מהשיטה.
5. הסיבות העיקריות לחוסר שביעות הרצון משיטת הבחירות הנוכחית לכנסת הן:
  - רוצה לבחור ישירות באדם/במנהיג ולא במפלגה (28 אחוזים)
  - המפלגות בוחרות אנשים/מנהיגים לא-מתאימים (11 אחוזים)
6. מחצית מהמשיבים (50 אחוזים), סבור כי צריך לשנות את השיטה בה נבחרת כיום ההנהגה הפוליטית של המדינה.
7. שתי שיטות בחירה: שיטת בחירות חדשה לפיה, **חצי** מהמועמדים לכנסת ייבחרו כך שייצגו אזורי מגורים שונים בארץ, כשכל אזור יהיה מיוצג על-ידי 2-5 נציגים, וחצי מהמועמדים האחרים ייבחרו ברשימות ארציות כרגיל ויהיו מועמדים ברמה לאומית ושיטת בחירות חדשה לפיה המועמדים לכנסת, יהיו נציגים שייבחרו באופן אישי וישיר על-ידי הבוחרים, זוכות ליחס חיובי מצד הציבור. ממצאים אלה, עולים בקנה אחד עם הממצאים המקבילים מהשנה שעברה.
8. שיטת בחירות חדשה לפיה המועמדים לכנסת יהיו נציגים שייבחרו באופן אישי וישיר על-ידי הבוחרים, **זוכה ליחס החיובי המשמעותי ביותר בקרב הציבור** (61 אחוזים בעד, הפער 37 אחוזים +). זאת, בניגוד